This document was translated from English by machine and may contain mistakes. The English original is at https://www.novaracg.com/2026/07/12/governing-the-invisible-why-institutional-accountability-must-precede-sign-language-ai-deployment/.

Xukumidda Aan La Arki Karin: Sababta Xisaabtankii Hay'adeed uu ugu Horreeyo Dejinta AI-ga Luqadda Calaamadaha

Heather Grizzle · July 12, 2026

Qof kasta wuxuu weydiinayaa waxa AI-ga luuqadda calaamadaha (sign language AI) uu qaban karo. Dad yar ayaa weydiinaya cidda mas'uul ka ah marka ay fashilanto. Farqiga xukunku (governance gap) mudan yahay in la fiiriyo.

Waxyaabaha ku jira

1. Awooda Sida Shuruud Lama Huraan Ah Laakiin Aan Ku Filneyn
2. Qaab-dhismeedka NIST Sida Muraayad Hay'adeed
3. Isgaarsiinta Sida Kaabayaasha Dhismed
4. Boos-bannaanka Qaab-dhismeedka
5. Xisaabtanka Sida Waajib Bini-aadamnimo oo Aan La Soo Koobi Karin

Dood-wadaagga ku saabsan ka-fakarka hab-dhaqanka suugaanta calaamadaha ee garaadka dabiiciga ahi (AI) wuxuu ku dhex degay caado la yaqaan. Ogeysiisyadu way kordhayaan. Bandhigyadu way sii bataan. Goobuhu way soo baxaan. Wareeg kastaa wuxuu xoojiyaa hal sheeko oo kaliya: awoodda tignoolajiyadu way hormarineysaa, caqabadaha isgaarsiintuna way burburayaan, mustaqbalka helitaanka adeegyadana waa la dhisayaa. Luuqadu si tartiib ah ayay isu beddeshaa dhexdhexaadinta, laakiin doodda hoose ee qaabkeedu isagoo isbedel la'aan ah wuxuu sii socdaa maadaama hal-abuurku soo socdo, imaanshihiisuna uu dhow yahay.

Waxa sheekadan si joogto ah u iska leexiyo ayaa ah inay su'aasheeda ugu muhiimsan aysan weligeed sugeyn: ma awoodda tignoolajiyadu runtii tahay qodobka udub-dhexaadka ah?

Iska dhaafiddan ma ahan mid lama filaan ah. Isbeddelka tignoolajiyadu wuxuu heleyaa dadweynaha fiirsiyihiisa sababtoo ah waa mid la arki karo. Mashiinka waa la fiirin karaa. Bandhigga waa la arki karaa. Alaabta waa la qiimeyn karaa. Maamulkase, si kastaba ha ahaatee, wuxuu u shaqeeyaa meel aan dadweynuhu arkeyn. Qaab-dhismeedyada kormeerka ma soo jiito dhagaystayaasha shirarka. Qalabka xisaabtanka ma dhaliyo xamaasad maalgashadayaal. Heerarka iibsiga naadir ahaan ayay ka soo muuqdaan doodda guud. Haddana taariikhdu way cad tahay: qaab-dhismeedyada maamulka, ama la'aantooda, ayaa si joogto ah u go'aamiya in tignoolajiyada soo baxaysa ay u adeegto danaha dadweynaha ama ay u adeegto keligeed.

Xaaladdani waxay helaysaa muhiimad weyn marka la eego qaybta tignoolajiyada helitaanka adeegyada, halkaas oo saamiga anshaxeed iyo siyaasadeed ay si gun ah uga duwan tahay tan taxanaha hal-abuurka macaamiisha. Goob-ganacsi internetka ah oo khalad dhaco wuxuu dhaliyaa dhib. Algorithmka baraha bulshada ee fashilma wuxuu dhaliyaa niyad-jab. Fashilka helitaanka adeegyadu wuxuu dhaliyaa wax si buuxda uga duwan: si joogto ah oo loo saaro shakhsiyaadka isgaarsiinta, kaqeybgalka, iyo hirgelinta xuquuqda ay sharci ahaan lahaayeen. Cawaaqibka hab-dhiska adeegyada tabarnaanta leh ayaan si kadis ah ugu kala qaybsana dadka oo dhan. Waxay isku soo ururiyaan sida saxda ah halka ku-tiirsanaanta hab-dhiskaasi ugu sareyso.

Waa macnaha xaaladdan ayaa boos-bannaanka maamulka ee suugaanta calaamadaha AI uu ku noqdo mid aan ahayn oo kaliya mid la xuso, laakiin mid aad u degdeg ah.

Awooda Sida Shuruud Lama Huraan Ah Laakiin Aan Ku Filneyn

Qaab-qiimeynta ugu badan ee lagu dabaqo AI-ga suugaanta calaamadaha wuxuu weydiiyaa su'aalo joogto ah: Ma soo saartaa muuqaalka calaamad la aqoonsan karo? Ma gaadhaa qaabka turjumaadu saxnaan la aqbali karo? Nidaamku ma ku kordhi karaa goobaha dejinta oo kala duwan? Kuwani waa su'aalo farsamo oo sharci ah. Waana su'aalaha bulshooyinka taariikh ahaan ku weydiisteen ku dhawaad

tignoolajiyad kasta oo soo baxday, kuwaasoo ah su′aalo ku saabsan heerka shaqeynta halka ay si buuxda uga tagaan qaab-dhismeedka xisaabtanka.

Qolka su′aalaha ugu muhiimsan wuxuu ku saabsan yahay awoodda machadka halkii uu ka ahaan lahaa hawlgalka nidaamka. Ururrada dejinayaa ma leeyihiin qaab-dhismeedka maamulka ee lagu qiimeyn karo nidaamyadan si joogto ah ka hor dejintooda? Ma haystaan qalabka kormeerka ee loo baahan yahay si loo socdo joogtaysiga shaqeynta ka dib dejintooda? Ma qaadan karaan oo ma awoodaan inay qaataan xisaabtan macno leh marka nidaamyadu fashilmaan deegaan khatar sare leh?

Su′aalahani way adagyihiin inay heli jawaabo cad, qayb ahaan sababtoo ah qaybtani xoogaa yar bay ku bixisay tamar lagu weydiiyo.

Qaab-dhismeedka NIST Sida Muraayad Hay′adeed

Qaab-dhismeedka Maamulka Khatarta Garaadka Dabiiciga ah ee Machadka Qaranka ee Heerarka iyo Tignoolajiyada (NIST) waxaa badanaa lagu sifeeyaa tilmaan farsamo oo lagu maamulo nidaamyada AI. Akhris taxaddar leh wuxuu soo jeediyaa sifo sax ah oo dheeraad ah: waa qaab-dhismeed xisaabtan hay′adeed oo si kadis ah ugu saabsan garaadka dabiiciga ah.

Dhaqdhaqaaqa falanqaynta ee ugu adkeysta qaab-dhismeedka wuxuu ahaa in feejignaanta laga leexiyo tignoolajiyada loona jeediyo ururka dejinaya. Yaa qeexay qaab-dhismeedka maamulka? Yaa khariirtay deegaanka khatarta ee goobaha dejinta ee khuseeya? Yaa xaqiijiyay shaqeynta nidaamka marka loo eego baahiyaha dadka saameeya? Yaa hadhana xisaabtanka marka natiijadu ka duwanaato ujeeddooyinka? Nidaamka AI lafteedu wuxuu u gudbaa gadaal. Waxa meeshiisa ka soo muuqda waa baaritaan dhamaystiran oo ku saabsan ku habboonaanta hay′adeed.

Marka aragtida lagu eego, dejinta AI-ga suugaanta calaamadaha wuxuu noqdaa dhibaato ku saabsan maamulidda dadweynaha sida uu u yahay dhibaato farsamo. Tixgeli hay′ad dawladeed oo qiimeynaysa nidaam AI oo calaamad ah oo loogu talagalay isgaarsiinta caafimaadka, adeegyada waxbarashada, ama maaraynta xaaladaha degdega ah. Qiimeyn caadi ah waxay weydiisaa in nidaamku shaqeeyo iyo inta uu kharash gelin doono. Qaab-dhismeedka NIST wuxuu u baahan yahay nooc ka adag oo baaritaan ah. Dadka ku dhawaaqa Bulshada Deaf ma si macno leh ayaa loogu lug yeeliyay qiimeynta nidaamka? Waa maxay qaabab fashil ah oo ka soo baxa xaaladaha isgaarsiinta khatarta sare leh? Waa maxay qalabka u diyaarsan

cabashooyinka, saxitaanka, iyo ka-bixinta nidaamka? Yaa qaata xisaabtanka marka isgaarsinta jabtay waqti muhiim ah?

Kuwani ma ahan su'aalo injineernimo. Waa su'aalo maamul ah, jawaabahoodana naadir ahaan ayaa laga helaa dukumentiyada iibiyaha.

Isgaarsiinta Sida Kaabayaasha Dhismed

Baahida maamulku way sii kordhaysaa marka la tixgeliyo howsha ay tignoolajiyada isgaarsiinta ka qabato nolosha dadweynaha. Macluumaadku ma aha oo keliya xog soo gudbinaysa. Macluumaadku wuxuu habeeyaa go'aamada, dhexdhexaadinayaa helitaanka adeegyada, qaabeeyaa hirgelinta xuquuqda, qeexayaa shuruudaha ay shakhsiyaadku ku kaqeybgalaan nolosha madaniga ah iyo hay'adeed. Marka garaadka dabiiciga ahi loo dhigo dhexdhexaadiye hawlaha isgaarsiinta, maamulka tignoolajiyadaasi wuxuu noqdaa mid aan laga saari karin maamulka helitaanka adeegyada laftiisa.

Tani ma aha walaac aan la taaban karin. AI-ga suugaanta calaamadaha waxaa la dejinayaa, ama si firfircoon loo tixgalinayaa dejintiisa, meelaha saxnaanta isgaarsiinta ay leeyihiin saamayn toos ah: deegaanada caafimaadka halkaas oo fahamka khaldan uu saameeyo baaritaanka iyo daaweynta; goobaha waxbarashada halkaas oo turjumaadda aan ku filnayn ay sii xoojiso sinnaan-darrada jirta; xaaladaha degdega ah halkaas oo fashilka isgaarsiintu uu noqon karo mid nafta halis gelinaya. Goob kasta oo kuwan ka mid ah, su'aasha ah in nidaamka AI uu soo saari karo calaamado la aqoonsan karo waa mid labaad marka la barbar dhigo su'aasha ah in hay'adaha dejinaya nidaamkaasi ay dhammeystireen waajibaadkooda daryeelka, kormeerka, iyo xisaabtanka.

> Fashilka helitaanka adeegyadu wuxuu dhaliyaa wax si buuxda uga duwan: si joogto ah oo loo saaro shakhsiyaadka isgaarsiinta, kaqeybgalka, iyo hirgelinta xuquuqda ay sharci ahaan lahaayeen.

Isku-daridda awoodda iyo diyaargaroowga, iyo male-awaalka ah in nidaamka shaqeeya xaaladaha bandhigga la xakameeyo uu sidaas darteed ku habboon yahay

dejinta macnaha leh ee dadweynaha, waa waxa ugu weyn ee fikradeed oo fashilan ee ka jira dooda hadda jirta.

Boos-bannaanka Qaab-dhismeedka

Qaybtu waxay ku maalgashatay xoog badan oo fikir iyo maaliyadeed horumarinta waxa AI-ga suugaanta calaamadaha uu samayn karo. Si u dhiman ayay ku maalgashatay horumarinta qaab-dhismeedyada ay hay'adaha dadweynuhu ku qiimeeyaan, maamulaan, kuna xisaabtamaan isticmaalkiisa. Isku-dheelitirkani ma ahan mid aan caadi ahayn taariikhda qaadashada tignoolajiyada. Maamulku taariikh ahaan wuxuu ka dambeeyay awoodda isagoo iman ka dib dejinta halkii uu ka iman lahaa ka hor, isagoo ka jawaabaya fashilyada halkii uu ka hor-arki lahaa.

Waxa gaar ka dhiga waqtiga hadda jira heerka taas la aqoonsan karo loona joojin karo. Qaab-dhismeedka NIST, suugaanta soo kordheysa ee xisaabtanka algorithmka, iyo u-doodista joogtada ah ee bulshooyinka Deaf iyo ururrada xuquuqda naafada ayaa si wadajir ah u bixiya khayraadka fikirka iyo kan la hirgelin karo ee loo isticmaali karo maamulka AI-ga suugaanta calaamadaha isla adkaanta ay deegaanku u baahan yahay. Khayraadku way jiraan. Su'aashu waa in hay'adaha dejinayaa ay u isticmaali doonaan ka hor dejinta halkii ay uga jawaabi lahaayeen fashilyada dejinta la'aanta maamul ku filan ay badanaa soo saarto.

Xisaabtanka Sida Waajib Bini-aadamnimo oo Aan La Soo Koobi Karin

Qiimaha ugu muhiimsan ee Qaab-dhismeedka Maamulka Khatarta AI ee NIST wuxuu noqon karaa in uusan ahayn tilmaantiisa gaarka ah ee ku saabsan garaadka dabiiciga ah. Waxay noqon kartaa adkaysiga ah in xisaabtanka aan la celcelin karin iyo in, iyadoo aan loo eegin heerka hirgalinta ee nidaam la dejiyay, waajibaadka maamulka, xisaabtanka, iyo maamulidda dadweynuhu ay sii ahaadaan mid aan laga saari karin bini-aadamnimo ahaan.

Garaadka dabiicigu wuxuu beddeli karaa hababka lagu bixiyo adeegyada helitaanka. Ma beddelo, ma yareeyo, mana baabi'iyo waajibaadka hay'adaha dejinaya. Waajibaadkaasi way sii jiraan iyagoo madax-bannaan awoodda tignoolajiyada, madax-bannaan dammaanadaha iibiyaha, iyo madax-bannaan faa'iidooyinka hufnaanta ee celceliska soo saari karo.

Su'aasha maamulka ee aan cidna weydiin AI-ga suugaanta calaamadaha waa, ugu dambeyntii, su'aasha ugu da'da weyn maamulka dadweynaha: yaa xisaabtanka leh, miyeyna diyaar u ahayn inay noqdaan?

Jawaabta su'aashaasi waxay noqon doontaa mid aad uga muhiimsan heer-awood kasta oo tignoolajiyadu gaadhi karto.

TIPS

Know something about a sign language AI system that the public should know? Send it to tips@novaracg.com. Every tip is read by me and kept confidential. If you work in the UK, writing to us is not by itself a protected disclosure under the Public Interest Disclosure Act 1998, so before you share employer information, check your options with Protect (protect-advice.org.uk), the free whistleblowing advice line.

SUPPORT NCG

NCG does this work without vendor money, so our findings stay ours. If it has been useful to you, you can support NCG's independent work here. NCG is a for-profit company, not a charity. Contributions are not tax-deductible and buy no service or influence.

Sida loo tixraaco

Grizzle, H. M. (2026, July 12). Xukumidda Aan La Arki Karin: Sababta Xisaabtankii Hay'adeed uu ugu Horreeyo Dejinta AI-ga Luqadda Calaamadaha. Novara Consulting Group. https://www.novaracg.com/so/2026/07/12/governing-the-invisible-why-institutional-accountability-must-precede-sign-language-ai-deployment/